

Anahtar Sözcükler

Çocuk edebiyatı; Çok satılan çocuk kitapları; Güzel sanatlar; Sanat eğitimi.

Keywords

Children's literature; Best-selling children's books; Fine arts; Art education.

ÇOCUK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNDE FARKLI SANATLARIN VARLIĞINA VE SUNULUŞ BİÇİMİNE İLİŞKİN BİR İNCELEME*

AN INVESTIGATION ON THE EXISTENCE AND THE PRESENTATION OF DIFFERENT FORMS OF ART WITHIN CHILDREN'S LITERATURE

• **Canan Aslan** - **Ayşegül Bayraktar**

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, caslan@ankara.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, abayraktar@ankara.edu.tr

Öz

Okulöncesi dönemden başlayarak öğretimin her aşamasında çocukların farklı sanatlarla buluşturulması çocuğun sanat eğitimi süreci açısından önemli ve gereklidir. Çocuğun farklı sanatlarla bulunduğu ortamlardan biri de çocuk edebiyatı ürünleridir. Bu nitelikteki ürünler doğal kurgusu içinde görsel ve dilsel metinler yoluyla çocuklara farklı sanatların olanaklarını sunar, bu sanatların önemini duyumsatır; böylece çocukların bütüncül bir sanat eğitiminden geçmesine katkıda bulunur. Çocuk edebiyatı ürünlerinin, içerik ve tasarım özellikleri başta olmak üzere bilimsel olarak incelendiği birçok çalışmaya rastlanmıştır; ancak bu nitelikteki ürünlerin "çocuğu sanatın farklı dallarıyla buluşturma ve bu sanatların önemini duyumsatma" işlevini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı, çocuk edebiyatı adı altında çok satılan kitaplarda çocukları sanatın farklı dallarıyla buluşturan, onlara bu sanatların önemini yazınsal bir anlayışla duyumsatan anlatımların olup olmadığını belirlemektir. Çalışmada, nitel

Abstract

It is important and necessary for children to be exposed to different forms of art at every stage of their education starting with the preschool period. One place where children can be exposed to different forms of art is within children's literature. Through their plots, children's literature brings children together with a variety of art forms through visuals and texts, helps them understand the importance and necessity of these arts, and as a result, contributes to their holistic education. Children's books have been the subject of several studies especially in terms of content and design features as well as a variety of other aspects; yet no study has been found that reveals the function of how such products bring children into contact with different forms of art. Thus, the aim of this current study was to determine whether there are expressions of art within children's books that bring children into contact with as well as make them fully understand the importance of different forms of art. This study was carried out utilizing

* Bu çalışma, 03-06 Ekim 2017 tarihinde, IX. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi-Çocuk ve Sanat Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilmiş ve makaleye dönüştürülmüş biçimidir.

araştırma yöntemlerinden “açıklayıcı durum çalışması” ekseninde “iç içe geçmiş tek durum deseni” kullanılmıştır. Çalışmanın veri kaynağı (inceleme nesnesi), 2017-2020 yılları arasında “Idefix Online Kitabevi” adlı kitap satış sitesi ile “D&R Kitabevi”nin çok satılan çocuk kitapları listelerinden alınmış kurmaca nitelikli 20 çocuk kitabıdır. Veriler, belge (doküman) incelemesi yoluyla toplanmış, içerik analiziyle çözümlenmiştir. Çözümleme kategorisi olarak “güzel sanatlar” alınmış, bu ana kategori modern sınıflandırmaya uygun olarak kendi içinde; “yüzey sanatları”, “hacim sanatları”, “mekân sanatları”, “dil sanatları”, “ses sanatları”, “eylem sanatları” ve “dramatik sanatlar” olmak üzere yedi alt kategoriye ayrılmıştır. Çalışmanın sonucunda çok satılan çocuk kitaplarının farklı sanatların olanaklarını yazınsal biçimde yansıttığı, çocukta bu sanatlara karşı farkındalık yaratacak nitelikte olduğu görülmüştür. Kitaplarda sırasıyla en çok dil sanatlarına, ses sanatlarına, dramatik sanatlara, yüzey sanatlarına ve eylem sanatlarına dönük anlatımlar bulunmaktadır. Öğretmenler ve aileler, çocukları farklı sanatların olanaklarını ve bunların önemini yazınsal bir anlayışla yansıtan kitaplarla da buluşturulmalı; okuma/anlama etkinliklerinde farklı sanatların ve bunların önemini yansıttığı anlatımlar üzerinde de durmalıdır.

a single case nested pattern of explanatory case study design as one of the qualitative research method. The data source (study object) of the study is 20 fictional children's books taken from the best-selling children's book lists of the "Idefix Online Bookstore" and "D&R Bookstore" between 2017-2020. The data were collected through document analysis and analyzed through content analysis method. "Fine arts" has been taken as the analysis category. This main category, in accordance with the modern classification, is divided to seven sub-categories like; "surface arts", "volume arts", "place arts", "language arts", "sound arts", "action arts" and "dramatic arts". It was shown in this study that the best-selling children's books reflected the possibilities of different art forms within a literary form, and that they have the quality to raise awareness of these forms of art among children. In the books, there are mostly expressions on language arts, sound arts, dramatic arts, surface arts and action arts. Teachers and families should be brought together with literary books that reflect the possibilities of different arts and their importance as well. Different arts and their importance should also be reflected in reading/comprehension activities.

Giriş

Sanat, estetik deneyimler yaşatma yoluyla insanın duyularını, duygularını ve düşüncelerini eğitir; ona eleştirel bir bakış açısı kazandırır. Erinç'e (2004) göre sanat, insan zekâsı aracılığıyla yaşamı daha yaşanılabilir bir duruma getirmektir. Güzel şeyleri yakalamak, hem sanatçı hem de sanatı gözlemleyen için bir algı ve algılama sorunu olmaktadır. Bir işi en iyi yapma kaygısı olan sanat, yaşamı yoğunlaştıran bir araçtır. Kırıçoğlu'na (2002) göre sanat salt duygu, düşünce ve imgelerin görülen biçimlere dönüştürülmesi değildir. Kişiyi eleştirel bir bakış kazandıran, insanın yapabileceklerine sonsuz deneyim olanakları sağlayan bir alandır. Sanatta sürekli araştıran, sürekli yenilenen bir yaratıcı serüveni artarak devam eder. Artut'a (2001) göre insan ile doğadaki nesnel gerçekler arasındaki estetik ilişki olan sanat, insanlar arasında iletişimin bir nedeni olarak vardır. Duyulara yönelik uyarıcı hazlar veren ifade içgüdüsünün iç çatışmasının bir yansıması olarak vardır. İnsana yaşama gücü vermek, kendi insanlığını tanıtmak ve insanın tinsel yönünün içinde yaşayıp geliştiği ortamı, akla dönük olarak aydınlatan bir uğraşı alanı yaratmak için vardır. Salt varoluş nedeniyle insanın yaşama bakışını etkileyip duyularını çelen, duygularına devinim kazandıran bir araç işlevi görmek ve insan yaşamının dengelerini sağlamak için vardır. Aslan'a (2019) göre, uygarlığın gelişmesinde ve kültürel kalkınmada önemli bir rolü olan sanat; duyuları devindirme, çeşitli duygu durumlarını yaşatma, olaylar üzerine düşündürme ve evrensel nitelik kazanmış değerlerin önemini duyumsatma yoluyla insanların estetik bir eğitimden geçmesini, yüreklerinde güzel duyguların oluşmasını, hem kendilerini hem de birbirlerini tanıyarak/anlayarak bir arada huzurla yaşamalarını sağlar.

Sanatın çoğu gün birçok gelişimine katkısı vardır. Sanatın farklı dallarını tanıyan, bu sanatların iletileriyle buluşan çocukların yaratıcılığı ve estetik bakış açısı gelişir; duygu ve düşünce evrenleri zenginleşir. Sanat sayesinde çocuklar özgün ve özgür düşünmeye başlar; barış, hoşgörü, paylaşma, çalışkanlık, yardımlaşma, dürüstlük gibi evrensel değerleri kişiliklerinin birer parçası haline getirirler. Bu nedenle çocuklar sanatın her dalıyla buluşturulmalı, sanat eğitimi okulöncesi dönemden başlayarak öğretimin her aşamasında yerini almalıdır. Sanat eğitiminin amacı; araştıran, sorgulayan, farkında ve bilincinde olan, yeniliklere açık, özgür ve eleştirel bakış açısına sahip bireylerin yetişmesine katkıda bulunmaktır. İpşiroğlu'na (1994) göre sanat, çağdaş eğitimin temel taşlarından biridir ve sanat eğitimi okulöncesi dönemden başlayarak eğitimin içinde yerini almalıdır. San'a (2004) göre küçük yaştan başlayarak çocukları yaratıcı kılmaya en uygun alan, sanatsal alandır. Yaratıcı, çevresini hakkıyla algılayıp onu biçimlendirmeye yönelik bireyler yetiştirebilmek için sanat eğitimine genel ve tümel eğitim içinde geniş ve yaygın biçimde yer verilmelidir. Kırıçoğlu'na (2002) göre sanat eğitiminden geçmemiş, sanatı öğrenmemiş, sanatla ilgili estetik ve pratik bir ön hazırlığı olmayan kişiler sanata ilgi ve sevgi duymaz, üretici olarak sanata katkıda bulunamaz, içinde yaşadığı toplumun kültür varlıklarını, sanat yapıtlarını ve doğal güzelliklerini fark edemezler.

İpşiroğlu'na (2002) göre sanat dünyasında çocuklara sunulan seçenekler yetersizdir. Çocuklar eleştirel düşünce yetilerini ve düş güçlerini geliştiren nitelikli kitap ve dergilerle, kendi sorunlarını ciddiye alıp dile getiren ve estetik değeri olan tiyatro oyunları ile yeterince buluşmamaktadır. Resim, müzik gibi özellikle önemsenmesi gereken dersler çoğu kez boş ya da verimsiz geçmektedir. Kırıçoğlu'na (2009) göre bir eğitim hakkı olan sanat, hem öğretim programlarında öğretimi zorunlu bir bilgi ve uygulama alanı hem de bir kültür değeri olarak yaşam boyu sürmesi gereken geniş kapsamlı bir eğitim alanıdır. Sanata ilişkin bilgi ve deneyim de eğitim ve öğretimle kazandırılır. Bireyler sanat eğitimi yoluyla kültürel birikim elde ederler.

Kimi sanat kuramcıları doğru bulmasa da güzel sanatlar amaçlarına, kullandıkları araçlara ve yöntemlere göre farklı biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Geleneksel sınıflandırma yaygın olarak; görsel (plastik) sanatlar, işitsel (fonetik) sanatlar, dramatik (ritmik) sanatlar biçiminde yapılmaktadır. Sanatın yalnızca duylara değil, duygulara ve akla da seslendiği anlayışındaki güncel sanat için yetersiz kalan bu sınıflandırma, sanat dalının niteliği ve tekniği göz önüne alınarak yeniden düzenlenmiştir (İstanbul Kültür Sanat Vakfı Raporu, 2014). Artut (2001), sanat türlerini; görsel (plastik) sanatlar (resim, heykel, mimarlık), işitsel (fonetik) sanatlar (dramatik ve betimsel müzik etkinlikleri), görüntü sanatları (oyunculuk sanatları; dans, bale, opera, pandomim, kukla, kareografi, sinema, fotoğraf), sözel sanatlar (edebiyat; şiir, tiyatro metinleri, denemeler, deyişler, atasözleri, halk masalları) biçiminde sınıflandırmaktadır. Özer (1993), "1) Mekân Sanatları, 2) Hacim Sanatları, 3) Yüzey Sanatları, 4) Ses Sanatları, 5) Eylem Sanatları, 6) Dil Sanatları, 7) Hareket Sanatları, 8) Tat Sanatları, 9) Koku Sanatları, 10) Dokunma Sanatları" biçimindeki sınıflandırmanın, karışıklıkları ve kavram belirsizliklerini gidereceğini savunmaktadır. Sanat, günümüzde modern sınıflandırma adı altında ağırlıklı olarak "yüzey sanatları", "hacim sanatları", "mekân sanatları", "dil sanatları", "ses sanatları", "hareket sanatları" ve "dramatik sanatlar" biçiminde sınıflandırılmaktadır.

Bir sanat dalı olan edebiyat; duygu, düş, düşünce ve izlenimlerin sözlü ve yazılı olarak güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatıdır (Kavcar, 1999:123). Duyguların, düşlerin, düşüncelerin, tasarıların, özelemlerin, insana ve yaşama ilişkin her durumun sanatçı tarafından özgün bir kurguyla, estetik bir dille, etkileyici biçimde anlatılması sanatıdır (Aslan, 2017). Çocuk edebiyatı, edebiyatın önemli bir parçasıdır ve çocuğun dilsel, bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişim süreçlerinde çok önemli bir yere sahiptir (Aslan, 2013, 2019; Baş, 2012; Dilidüzgün, 2018; Galda ve Cullinan, 2006; Gander ve Gardiner, 2001; Russell, 1997; Sever, 2019). Sever'e (2019) göre çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri "Çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. Bu ürünler çocukları nitelikli metinlere yöneltmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmeli; çocuk-edebiyat-sanat etkileşiminin kapısını aralayan etkili birer uyarıcı olmalıdır" (s. 19). Şirin'e (2016) göre çocuk edebiyatı; dil ve kişilik gelişimi, bilişsel ve toplumsal gelişim gibi eğitici özelliklere sahip olmasının yanı sıra duygu, düşünce, düş ve sanat-estetik eğitimi ile çocukların iç dünyalarını da zenginleştirir (s. 41).

Çocuğun bir sanat dalı olarak yalnızca edebiyat yapıtlarıyla buluşturulması, onun sanat eğitimi sürecinden geçebilmesi bakımından yeterli değildir. Başka bir deyişle, tek yönlü bir gelişim söz konusu olacağından çocuğun yalnızca edebiyat yapıtlarıyla buluşması/buluşturulması onun sanat eğitimi sürecini yeterince desteklemez. Bütüncül bir sanat eğitimi sürecinden geçebilmesi için çocuğun farklı sanat dallarından da haberdar olması, bu sanatların insan ve toplum yaşamı açısından önemini duyumsaması gerekir. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğu farklı sanatlardan haberdar etme, onda öteki sanat dallarına karşı farkındalık yaratma; kısaca çocuğu sanat eğitiminden geçirme sürecinde yararlanılacak önemli kaynaklardandır. Başka bir deyişle nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri, doğal kurmaca ortamlarında farklı sanatlarla ilgili anlatımları yoluyla çocuğun örtük olarak sanat eğitimi sürecini de destekleyen önemli araçlardandır.

Çocuklar; edebiyat yapıtındaki görseller ve kitabın tasarım özellikleri aracılığıyla resim ve grafik sanatlarının olanaklarıyla buluşurlar. Bunun dışında yapıttaki anlatımlar yoluyla resim, tiyatro, sinema, heykel, seramik, müzik, bale, dans, opera gibi başka sanatların adlarından, varlığından, terimlerinden, özelliklerinden, kullandığı araçlardan, yapılış/uygulanış biçimlerinden, yapılıp uygulandıkları ortamlardan da haberdar olurlar. Farklı sanatların insanda uyandırdığı duyguları, yarattığı etkiyi, insana katkılarını sezer; toplum yaşamı açısından önemini duyumsarlar. Farkındalığı artan çocuğun bu sanatların olanaklarıyla buluşma isteği ve olasılığı artar; bu da çocuğun sanat eğitimi sürecinden geçmesine katkıda bulunabilir. Kısaca söylemek gerekirse çocuk edebiyatı ürünleri birçok işlevinin yanı sıra doğal kurgusu içinde çocukların farklı sanatlara merak ve ilgi duymalarını, bu sanatlara yönelmelerini sağlayan bir araç işlevi de görmektedir.

Gürmen'in "Padişahın Ebrusu" (2010) adlı kitabında hem dilsel hem de görsel metinler yoluyla çocuk okurlar anlatıda geçen geleneksel Türk el sanatlarından ebru sanatını, bu sanatla ilgili araç-gereçleri, terimleri ve bu sanatın yapılış aşamalarını öğrenirler. Doğal kurmaca bir ortamda ebru sanatının insanda uyandırdığı güzel duygu ve düşünceleri, yarattığı etkiyi, insana katkılarını duyumsarlar. Örneğin sanatçı, "Önce ebru teknesini bir masanın ortasına yerleştirmiş. İçine koyu renkli cam şişelerdeki kitreyi boca etmiş. Boya kavanozlarını teknenin bir yanına dizmiş, kâğıtlarla fırçaları diğer yanına. Tekneden çıkan o güzelim ebruları kurumaları için ağacın dalları arasına gerdiği iplere asmış." (s. 8) tümceleriyle sanatın yapılış biçimi konusunda okurlarında farkındalık yaratmış, "Çocuklar izledikçe, birbirinin içine girip yayılarak dans eden renklerin büyüme kapılmışlar. Bir türlü oradan ayrılamamışlar. Hatta bir süre sonra onlar da ebru yapmaya başlamışlar." (s.11); "Kitreye düşen boya zerreciklerinin yayılışını izlemek, Padişah'ın çok hoşuna gitmiş; ona büyük bir sevinç vermiş." (s.30); "İster inanın ister inanmayın ama bir süre sonra zıp zıp çocuklar daha az zıplamaya başlamışlar. O zamana kadar yapmadıkları şeyleri denemişler. Oturup sohbet etmişler, çimenlere uzanıp müzik dinlemişler, birlikte şarkı söylemişler, hatta sınıfta öğretmenlerinin anlattığı dersi bile dinlemişler." (s. 41) tümceleriyle de sanatın insanda bıraktığı etkiyi, uyandırdığı duyguları; kısaca insana olan katkılarını duyumsatmıştır.

Reynolds'ın "Nokta" (2014) adlı kitabında bir öğretmenin, öğrencisini resim sanatına yönlendirmesi ve resim yapma konusunda yüreklendirmesi "*Minik noktalar yapabiliyorsam büyük noktalar da yapabilirim.*" (s. 17) tümcesiyle; öğrencisinin kısa bir süre sonra resmini sergilemesi ise "*Birkaç hafta sonra okuldaki resim sergisinde Vashti'nin çizdiği renkli noktalar sergilendi.*" (s. 20) tümcesiyle okura aktarılmış, okur yazınsal bir yapıt aracılığıyla resim sanatıyla buluşturulmuştur.

Verde (2015), "Müze" adlı yapıtında bir sanat müzesinde sanatla buluşmanın, sanatı deneyimlemenin güzelliğini, sanatın yaşama kattığı renk ve keyifleri "*Ne zaman bir sanat eseri görsem, bir hoş oluyor içim. Tutamıyorum kendimi. Durduramıyorum bedenimi. Bu resim, parmak ucuna kalkıp poz verme isteği uyandırıyor bende. Bundaysa, dönüyor dönüyorum. Fırıl fırıl, pırıl pırıl, ışıl ışılım.*" (s. 4-7) tümceleriyle okuruna duyumsatmaktadır.

Akal'ın "Sanatçının Sihirli Odası" (2002) adlı kitabında, Muti adlı seramik sanatçısı başarısının sırrını ressam, heykeltıraş, batık, takı ve ebru ustası olan öteki sanatçı arkadaşlarına açıklar. Birçok sanat ve sanatçı adının geçtiği kitap, çocuk okurların bu sanatları tanımalarına, bunlara ilgi duymasına katkı sağlayacak özellikler göstermektedir. Portakal'ın "Sista Patina" (2019) adlı kitabında çocuk okurun; sinema, resim, müzik, edebiyat gibi sanatlara sevgi duymasını, bunların önemini duyumsamasını sağlayacak çok sayıda anlatım bulunmaktadır. Sanatçı, yapıtında "*Müge de yetenekli bir kız, özellikle resim ve edebiyat alanında çok başarılı. Sanata düşkün bir ailede büyümenin ayrıcalığını iyi değerlendiriyor.*" (s. 25); "*Önünden geçtiğimiz her sergiyi gezmek isteyen Müge yüzünden epeyce yavaşlamıştık.*" (s. 40); "*René Magritte etkisi var bunda,*" dedi. "*Ressamın Not to be Reproduced" (Yeniden Üretilmemeli) isimli resminden etkilenerek yapılmış bu afiş...*" (s. 45) tümceleriyle okurları sinema, resim gibi farklı sanatlarla, bu sanatlara özgü terimlerle (atölye, sanat galerisi, sergi, ressam), sanatçı ve yapıt adlarıyla, yapıtların özellikleriyle buluşturmuş, sanata düşkün bir ortamda büyümenin ayrıcalık olduğunu ve sanatçıları tanımının hayranlık duyulacak bir özellik olduğunu belirterek sanatın önemini duyumsatmıştır.

Tumanov'un "Kraliçeyi Kurtarmak" (2008) adlı yapıtında Aleks, Sam ve Vanessa'nın kötü kalpli Kral Rechner'in şatoya hapsedtiği Zümrüt Kraliçe Jayden'ı kurtarma macerası anlatılır. Yazar, anlatımında "*Tiyatrolarda sahnelenen her yaş ve beğeniye uygun oyunlara giriş serbestmiş. Her yıl, en iyi oyunu kraliçenin bizzat kendisi ödüllendiriyor ve hazirandaki yaz gündönümü gecesinde, bu ödüllü oyun kraliyet şatosunda herkesle oynanıyormuş.*" (s. 27); "*Ressam ve heykeltıraşlar kamusal alanları yapıtlarıyla donatmışlar.*" (s. 27); "*Jayden onlara fen ve tarih, marangozluk ve coğrafya, müzik ve mimarlık öğretirmiş.*" (s. 27); "*Jayden boş zamanlarında, kız kardeşi Kira'nın özenle resimlediği kitaplar yazarmış.*" (s. 28) tümceleriyle okurlarını bir yandan eğlenceli ve heyecan verici bir maceraya ortak ederken bir yandan da onları iyi kalpli Zümrüt Kraliçe Jayden karakteri aracılığıyla tiyatro, müzik, resim gibi farklı sanatların önemini duyumsatan anlatımlarla buluşturmuştur.

Yukarıda çeşitli çocuk edebiyatı yapıtlarından alınan örneklerde de görüldüğü gibi kimi çocuk edebiyatı ürünleri doğal kurmaca ortamlarında çocuğu farklı sanatlarla da buluşturur. Farklı sanatların adlarını, araçlarını, yapılış/uygulanış biçimlerini, yapıp uygulandıkları ortamları, ilgili terimleri, bu sanatların insanda yarattığı duyguları, insana katkılarını sezdirir. Hem dilsel hem de görsel metinler yoluyla çocukları edebiyat dışındaki sanat dallarının olanaklarıyla buluşturur, onların sanat gereksinimlerini karşılar. Bu tür anlatımlar çocuğun sanatsal ve kültürel gelişimini destekleme bağlamında önemlidir. Özetle söylemek gerekirse, nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri her açıdan olduğu gibi çocukları farklı sanatlara yöneltme, bu sanatlar konusunda farkındalık yaratma, onlara farklı sanatların olanaklarını ve önemini duyumsatma; kısaca çocuğu bütüncül bir sanat eğitiminden geçirme sürecinde yararlanılacak önemli kaynaklardandır. Yazınsal nitelikli kitaplarla buluşmayı alışkanlığa dönüştüren çocuk okurlar, yapıttaki farklı sanatlara ilişkin anlatımlar aracılığıyla sanatların insan ve toplum yaşamına katkılarını duyumsayarak örtük bir sanat eğitimi sürecinden de geçmiş olurlar. Bu da çocuğun yaşama ve insana ilişkin konularda duyarlı olmasına, çok boyutlu ve eleştirel düşünmesine katkıda bulunabilir. Çocukların daha çok buldukları kitapların her açıdan olduğu gibi çocukları farklı sanatlara yöneltme, farklı sanatların olanaklarını ve önemini duyumsatma bakımından da incelenmesi gerekir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin, içerik ve tasarım özellikleri başta olmak üzere bilimsel olarak incelendiği çok sayıda çalışmaya rastlanmış; ancak bu nitelikteki ürünlerin “çocuğu sanatın farklı dallarıyla buluşturma ve bu sanatların önemini duyumsatma” işlevini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada çocuk edebiyatı adı altında çok satılan kitapların anılan işlevini yerine getirecek nitelikte olup olmadıkları araştırılmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, 2017-2020 yılları arasında çocuk edebiyatı adı altında çok satılan kitaplarda çocuğu sanatın farklı dallarıyla buluşturan, onlara bu sanatların önemini yazınsal bir anlayışla duyumsatan anlatımların olup olmadığını belirlemektir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden “açıklayıcı durum çalışması” deseniyle gerçekleştirilmiştir. Bu yaklaşım eğitimin farklı konularını anlamada, neden ve nasıl sorularına yanıtlar arandığında yeğlenen bir yöntemdir. Araştırmacı araştırılan kavram, olay veya durumu önyargısız ve etraflıca incelemeye çalışır, araştırmacının konu üzerindeki kontrolü sınırlıdır (Yin, 2017). Durum çalışmalarının en önemli özelliklerinden biri de sınırlı bir birimin araştırılmasıdır (Merriam, 2018). Bu çalışmanın sınırlı birimi, incelenen kitaplardaki farklı sanatlara ilişkin anlatımlardır.

Durum çalışmalarında çözümlene birden fazla durum (çoklu durum) veya tek bir durum üzerine olabilir (Creswell, 2013). Bu çalışmada, incelenen çocuk kitaplarındaki farklı sanatlarla ilişkin anlatımlar belirlendiğinden “tek durum desenli” model kullanılmıştır. Yin’e (2017) göre tek durum deseni, “bütüncül” ve “iç içe geçmiş” olmak üzere ikiye ayrılır. “İç içe geçmiş tek durum deseni”nde birden fazla çözümlene birimi bulunur. Bu çalışmada kitaplardaki farklı sanatlarla ilişkin anlatımlar ile bunların yansıtılış biçimi belirleneceğinden “iç içe geçmiş tek durum deseni” kullanılmıştır. Özetle bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden “açıklayıcı durum çalışması” ekseninde “iç içe geçmiş tek durum deseni” ile gerçekleştirilmiştir.

Veri Kaynağı (İnceleme Nesnesi)

Araştırmanın veri kaynağı olan “çok satılan çocuk kitapları”na (n=20), «Idefix Online Kitabevi» adlı kitap satış sitesi ile “D&R Kitabevi”nin çok satılan kitap listelerinden ulaşılmıştır. Bu amaçla her iki sitenin listesinde ortaklık gösteren kurmaca türündeki ilk 20 kitap incelenmek üzere seçilmiştir. Seçilen kitaplar incelendiğinde kitapların okulöncesi dönemden ergenlik dönemine kadar farklı farklı yaş gruplarına seslendikleri ve çoğunun yabancı çocuk edebiyatı ürünleri olduğu görülmektedir. Farklı sanatların olanaklarına ve bunların önemini duyumsatmaya dönük anlatımlar erken dönemden başlayarak her yaş düzeyindeki çocuk kitabında olabileceğinden ve kitapların yerli ya da yabancı oluşu farklı sanatlarla ilişkin anlatımları barındırma bakımından bir farklılık yaratmayacağından kitabın yaş grubu ve yerli ya da yabancı oluşu dikkate alınmaksızın her iki listede de bulunan kurmaca türündeki ilk 20 kitap çalışmanın veri kaynağı olarak belirlenmiştir. Bu çalışmanın konusu kurmaca nitelikli kitaplar olduğundan listelerde yer alan bilgilendirici nitelikteki kitaplar incelemeye alınmamıştır. Özetle, bu çalışmanın veri kaynağı 2017-2020 yılları arasında “Idefix Online Kitabevi” adlı kitap satış sitesi ile “D&R Kitabevi”nin çok satılan çocuk kitapları listelerinden alınmış kurmaca nitelikli 20 çocuk kitabıdır. Çalışma kapsamında çözümlenen kitapların kimlik bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1. İncelenen Kitapların Kimlik Bilgileri

Sıra No	Kitabın Adı	Yazarın Adı	Yayınevi	Yayın Yılı
K1	<i>Çizgili Pijamalı Çocuk</i>	John Boyne	İzmir: Tudem Yayıncılık	2007
K2	<i>Aklından Düşünceler Geçen Çocuk</i>	Christine Nöstlinger	İstanbul: Günışığı Kitaplığı	2010
K3	<i>Bunun Adı Findel</i>	Andrew Clements	İstanbul: Günışığı Kitaplığı	2019
K4	<i>Kanatsız Arı Mu</i>	Ahmet Şerif İzgören	Ankara: Elma Yayınevi	2017
K5	<i>Üç Kedi Bir Dilek</i>	Sara Şahinkanat	İstanbul: YKY	2016
K6	<i>Kendini Aslan Sanan Şola</i>	Bernardo Atxaga	İstanbul: Günışığı Kitaplığı	2010
K7	<i>Küçük Kara Balık</i>	Samed Behrengi	İstanbul: Can Yayıncılık	2016

K8	<i>Alev Saçlı Çocuk</i>	Christine Nöstlinger	İstanbul: Can Yayıncılık	2019
K9	<i>35 Kilo Tembel Tenke</i>	Anna Gavalda	İstanbul: Günışığı Kitaplığı	2010
K10	<i>Küçük Prens</i>	A. de Saint-Exupery	İstanbul: Can Yayıncılık	2019
K11	<i>Pat Karikatür Okulu</i>	Behiç Ak	İstanbul: Günışığı Kitaplığı	2010
K12	<i>Kapiland'ın Kobayları</i>	Miyase Sertbarut	İzmir: Tudem Yayıncılık	2007
K13	<i>Vanilya Kokulu Mektuplar</i>	Sevim Ak	İstanbul: Can Yayıncılık	2010
K14	<i>Vapurları Seven Çocuk</i>	Behiç Ak	İstanbul: Günışığı Kitaplığı	2009
K15	<i>Lollipop</i>	Christine Nöstlinger	İstanbul: Günışığı Kitaplığı	2006
K16	<i>Küçük Cadı Şeroks</i>	Aslı Der	İstanbul: Günışığı Kitaplığı	2009
K17	<i>Uçan Sınıf</i>	Erich Kastner	İstanbul: Can Yayıncılık	2007
K18	<i>Charlie'nin Çikolata Fabrikası</i>	Roald Dahl	İstanbul: Can Yayıncılık	2005
K19	<i>Martıya Uçmayı Öğreten Kedi</i>	Luis Sepulveda	İstanbul: Can Yayıncılık	2016
K20	<i>Frederick</i>	Leo Lionni	Ankara: Elma Yayınevi	2016

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu araştırmada veriler, nitel araştırma yöntemlerinden “belge (doküman) incelemesi” yoluyla toplanmıştır. Belge incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgulara ilişkin bilgi içeren yazılı araç-gereçlerin çözümlenmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Belirlenen kitaplardan belge incelemesiyle elde edilen veriler, içerik analiziyle çözümlenmiştir. Bu yöntem içeriğin dizgesel, tarafsız ve sayısal çözümlenmesi olarak tanımlanabilir (Neuendorf, 2002).

İçerik çözümlemesinde ilk olarak çözümleme kategorisi ve alt kategoriler belirlenir (Strauss ve Corbin, 1990). Bu çalışmada çözümleme kategorisi olarak “güzel sanatlar” alınmış, bu ana kategori modern sınıflandırmaya uygun olarak kendi içinde; “yüzey sanatları” (resim ve türleri [yağlı boya, sulu boya, baskı sanatları, portre, vb.], duvar resmi, minyatür, karikatür, fotoğraf, süsleme vb.), “hacim sanatları” (heykel, seramik, anıtlar vb.), “mekân sanatları” (mimarî ve çevre düzenlemesi, peyzaj), “dil sanatları” (roman, öykü, şiir, deneme, tiyatro ve film senaryosu vb.), “ses sanatları” (müzik), “eylem sanatları” (bale, dans türleri, halk dansları, pandomim vb.) ve “dramatik sanatlar” (tiyatro, opera, müzikal oyun, kukla, sinema, gölge oyunu) olmak üzere yedi alt kategoriye ayrılmıştır. İncelenmek üzere seçilen kitaplar belirlenen alt kategoriler göz önünde bulundurularak okunmuş, kategorilere ilişkin veri içeren tümceler sayfa numaralarıyla birlikte bir word sayfasına yazılmıştır. Bu işlemde sonra, kitaplardan alınan doğrudan alıntılar ve betimsel veri bölümüne kodlanan betimsel indekslerin belirlenen alt kategorilere uygun olup olmadığı iki araştırmacı tarafından görüş birliği sağlanana kadar tartışılmıştır.

İncelenen kimi kitaplarda, “kitap” sözcüğü anlatımda bilgilendirici kitap olarak geçtiğinden; başka bir deyişle yazınsal bir kitabı işaret etmediğinden sayıma alınmamıştır. Örneğin, “Kendini Aslan Sanan Şola” (K6) adlı kitapta, Bay Grego'nun Afrika'dan gelen arkadaşı aslanlarla ilgili

bilgiler içeren bir kitap getirir ve bu kitaptan okuduklarını paylaşır. Burada sözü geçen kitap yazınsal nitelikli bir kitap değil, aslanlarla ilgili bilgi veren “Ormanlar Kralı Aslan” adlı bilgilendirici bir kitaptır. Bu nedenle bu cümleler sayıma alınmamıştır.

Veri sınıflandırma aşamasında hangi alıntıların doğrudan makalede okurlarla paylaşılacağı belirlenmiştir. Daha sonra bulgular tanımlanmış ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Çözümlemenin yapılmasının ardından araştırmanın bulguları yazılmıştır. Nitel araştırmalarda kategorileri görselleştirmenin araştırmanın geçerliğini artıracığı ve okurlara çalışma bulgularını bir bütün olarak görme fırsatı vereceği düşüncesiyle bulgular tablo olarak verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmanın geçerliğini sağlamak amacıyla çözümlemesi yapılan kitaplardan örneklem alınmamış, yirmi kitabın tamamı herhangi bir bölüm çıkarılmaksızın çözümlenmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak içinse inceleme kapsamına alınan kitaplardan ikisi (“Frederick” ve “Üç Kedi Bir Dilek”) çocuk edebiyatı alanında çalışan bir başka araştırmacı tarafından da kodlanmış; yapılan hesaplamalar sonucunda görüş birliğinin %98 olduğu görülmüştür. Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanabilmesi için kodlayıcılar arasında en az %70’lik bir görüş birliğinin olması gerekir (Tavşancıl ve Aslan, 2001; Yıldırım ve Şimşek 2005). Çalışmada, bu değer üstüne çıktığı için kitapların belirlenen alt kategoriler bakımından güvenilir bir biçimde çözümlendiği söylenebilir. Çalışmanın verilerinin çözümlenmesinde sıklık (frekans) ve yüzde hesapları kullanılmıştır.

Bulgular

Çocuk edebiyatı adı altında çok satılan kitaplarda çocuğu güzel sanatların farklı dallarıyla buluşturacak ve onda bu sanatlara karşı farkındalık yaratacak anlatımların olup olmadığını, varsa bunların ne oranda ve nasıl sunulduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2. Çok Satılan Çocuk Kitaplarında Farklı Sanatlara Yer Verilme Düzeyi

Kitap No	Yüze Sanatları	Hacim Sanatları	Mekân Sanatları	Dil Sanatları	Ses Sanatları	Eylem Sanatları	Dramatik Sanatlar
K1	3	3	3	50	19	4	36
K2	3	-	-	4	1	7	-
K3	-	-	-	13	13	1	1
K4	1	-	-	-	14	1	-

K5	-	-	-	-	-	-	-
K6	-	-	-	-	-	-	-
K7	-	-	-	2	-	-	-
K8	-	-	-	38	-	-	1
K9	4	-	4	3	4	-	4
K10	53	-	-	5	-	2	-
K11	19	2	2	62	18	-	-
K12	-	-	-	48	9	-	4
K13	12	-	-	176	201	13	45
K14	6	-	-	57	16	-	-
K15	-	-	-	32	8	13	13
K16	-	-	-	158	5	13	-
K17	41	-	-	49	35	14	95
K18	-	-	-	32	17	3	6
K19	-	-	-	30	17	2	-
K20	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	142	5	9	759	377	73	205

Tablo 2'ye göre incelenen kitaplarda sırasıyla en çok dil sanatlarına (f: 759, %48), ses sanatlarına (f: 377, %24), dramatik sanatlara (f: 205; %13), yüzey sanatlarına (f: 142, %9) ve eylem sanatlarına (f: 73, %6.5) dönük anlatımlar bulunmaktadır. Kitaplarda mekân (f: 9, %0.05) ve hacim sanatlarına (f: 5, %0.03) ilişkin anlatımlar ise daha az sayıdadır. Aşağıda, incelenen kitaplardaki bu sanatlara ilişkin anlatımlardan örnekler yer almaktadır:

Dil Sanatlarına İlişkin Anlatımlar

- *Bruno, elinde babasının verdiği, Define Adası kitabıyla oturma odasına doğru yürürken, bir iki saat kitap okumayı düşünüyordu...* (K1, s.156)
- *Rosalinde, Fredi'ye bir kitap getirmeye söz verdiğini unuttur.* (K2, s.52)
- *Nick'in ailesi çok kitap okurdu; dolayısıyla oturma odasının dört duvarından üçü kitap raflarıyla kaplıydı.* (K3, s.30)
- *Denizin en derin yerinde, yaşlı mı yaşlı bir balık nine, sayıları on iki bini bulan çocuklarıyla torunlarını çevresine toplamış, onlara bir masal anlatıyordu.* (K7, s. 9)
- *Kitap, daima önünde açık dururdu.* (K8, s. 11)
- *"Çünkü kimse kitabımı baştan savma okusun istemem."* (K10, s. 23)

- *Başka sınıflarda da resme, karikatüre, öykü yazmaya, resimli roman yazmaya meraklı çocuklar vardı. (K11, s. 86)*
- *Bugün Sait Faik'ten Semaver adlı öyküyü okuyacağız... (K12, s. 32)*
- *"Kıymık kitap okumayı çok seviyor. Gerçek bir kitap kurdu." (K13, s. 27)*
- *Sen doğduğunda bu şairin şiirlerini okuyup sevindim. Babam öldüğünde bu şairin şiirlerini okuyup ağladım... (K14, s. 49)*
- *Ehrenreich ve Lehmann'lı günlerde Lollipop kitapçıdan en az üç kitap alıp geliyordu. Büyükannesi buna çok seviniyordu. Çünkü televizyon izlemesine ve çizgi roman okumasına karşıydı. "Kitap okumak" diyordu, "okumak güzeldir ve doğrudur. Okumak insanı bilgili kılar, ufkunu genişletir." (K15, s. 64)*
- *Masal istemesini çocukça bir şımarıklıktan çok neredeyse bir ihtiyaç olarak sunmuştu Alina. Haklıydı da; masalsız bir hayat ne kadar çekilmez olurdu. (K16, s.13)*
- *Çok kitap okur. Ayrıca gizli gizli öykü de yazar. (K17, s. 16)*
- *Çocuklar durmadan kitap okurlardı! Birini bitirir öbürüne başlardı! Hayatın ayrılmaz bir parçasıydı kitaplar! Çocuklarına kitap okurdu analar babalar! Her çocuğun baş ucunda bir kitap dururdu! Bu akşam Binbir Gece Masalları mı istersiniz, yok ben Defne Adası okuyayım ne dersiniz? Andersen'den Masalları mı, Üç Silahşörler mi, Gülliver'in Seyahatleri mi, Küçük Prens mi? (K18, s. 186)*
- *Sana Bernardo Atxaga adlı bir şairden bir şey okuyacağım. "Martılar" adlı bir şiirden dizeler. (K19, s. 98)*

Ses Sanatlarına İlişkin Anlatımlar

- *Daha genç bir kadınken büyükanne'nin, Almanya'da çıktığı turnelerde, giysilerinden sorumluymuştu. Konserleri için bütün kıyafetlerini düzenlerdi. (K1, s.60)*
- *Büyük bir müzisyendi. Çalmadığı müzik aleti yoktu. Gitar, mandolin, saz, ut, keman, viyolonsel, flüt, saksafon, klarnet, piyano ve kanun çalabiliyordu. (K11, s. 59)*
- *Dramatik müzikler eşliğinde stüdyolara sokarlar seni. (K12, s. 165)*
- *Dünyada eskimeyen bir dil vardır, o da müziğin dilidir. (K13, s. 52)*
- *Müziğin içinde. Bir bilsen, müziğin içinde nice olaylar saklanır. Hepsini değil, kendine en yakın bulduğunu duyarsın. Müziğin sesi insana resim çizdirir, resim! Ben yalnızca karabatakların sesini mi duyuyorum şimdi? Yoo... Denizin, ağaçların fısıltısını, suyun gülümseyişini de duyuyorum? (K13, s. 68)*

- *Sava oldum olası müzik aletlerini çok sevmiş. Tellerinden parmaklarını kaydırmayı, tuşlarına yumuşacık dokunmayı, çocukluğunun tüm oyunlarına yeğlemiş.* (K13, s. 97)
- *Güzel günlerde mahalleli, Meliha Hanım'ın yalısının yanındaki meydana çay içer, balık tutar, akordeon, mandolin çalıp eğlenirdi.* (K14, s. 24)
- *Beatles müziği de vardı.* (K15, s. 94)
- *Bütün sınıf sevinçten havaya uçuyor ve hep birlikte "Sessiz Gece, Kutsal Gece" adlı Noel şarkısını söylüyorlardı.* (K17, s.31)
- *Vivaldi. Dört Mevsim.* (K19, s. 94)

Eylem Sanatlarına İlişkin Anlatımlar

- *Ayrıca Bruno için sihir yapma ve Gretel için dans etme fırsatı doğardı.* (K1, s.86)
- *Rosalinde yalnızca havuz-kenarı-dansı yapabilir... Yine de yakınlarda bir havuz görevlisi olmadığında, havuz-kenarı-dansını mükemmel yapabileceğinden emindi Rosalinde.* (K2, s.46)
- *Kumları izleyen Müdür Hanım sınıfa girdiğinde, Bayan Deaver ön tarafta birkaç çocuğa Hawaii dansı öğretirken...* (K3, s.12)
- *Kraliçe Poli, tüm işçi ve erkek arılar dans ettiler.* (K4, s.34)
- *Her Perşembe köylü kızlarla dans ederler.* (K10, s. 82)
- *Dans ederken bacaklarındaki sertlik yumuşuyor, ağırlar azalır gibi oluyordu.* (K13, s. 55)
- *Müşterileri çoğunlukla oyuncular, balerinler ve müzisyenlermiş.* (K13, s. 97)
- *Lollipop o anda Tommi'yle ilgilenemezdi; çünkü önce kola ikram etmesi gerekiyordu, sonra apartman görevlisiyle dans edecekti... Tommi, Erika'yla dans ediyordu... ardından Gabriela'yla dans etti. Bir sonraki dans başladığında, Gabriela'yı bıraktı ve menekşe mavisini gözlü Eveline'in yanına gitti Tommi...* (K15, s. 101)
- *Erkekler dans ederken şapkalarını çıkarmıyorlardı.* (K17, s.124)
- *Ne beden ama, gerçek bir dansçı, diye miyavladı biri... Ne kadar da zarif, hele dans edişi!* (K19, s. 60)

Dramatik Sanatlara İlişkin Anlatımlar

- *Büyükanne, Bruno veya Gretel'in onun izinden giderek sahneye çıkacağını düşünmekten hoşlanırdı ve her Noel veya doğum günü partisinde anneleri, babaları ve büyükbabaları için üçünün katıldığı bir oyun hazırlardı.* (K1, s.86)

- “İngilizce quiz (küçük sınav) sözcüğünün 1791’de Daly adında Dublin’li bir tiyatro yöneticisi tarafından yaratıldığına inanılır,” dedi. (K3, s.84-85)
- “Gazetede ünlü bir oyuncunun fotoğrafini görmüştüm dedi,” postacı.” (K8, s. 88)
- Aşağıdakiler, çizgi filmin jenerik müziğini söylüyordu... (K9, s. 88)
- “Yeni bir animasyon filmi gelmiş Çuğçuf Sineması’na, ne dersin okul çıkışında birlikte gidelim mi”, dedi. (K12, s. 88)
- Baldudak tam bir sinema delisidir. (K13, s. 20)
- Kıymak, hafta sonu oldu mu, kumbarasını boşaltır, paralarını sayar, ama bir türlü sinema bileti alacak parayı denkleştiremez. (K13, s. 20)
- Epeyce para toplandı –Bay Rusika’yı sinemaya göndermeye yetecek kadar. Onu yakındaki bir sinemaya gönderdiler. Öğle sekansında, “Suskunluk Vadisi” adında bir film oynuyordu. (K15, s. 99)
- Bay Bierbaum bunu renkli olarak filme aldı. Daha sonra bu filmiyle, film kulübünün kısa metrajlı film yarışmasında ikincilik ödülü kazandı. (K15, s. 100)
- O gün zengin bir adam olduğu için, Noel’de oynayacakları piyesin bütün oyuncularına kek almak istiyordu. Elbette kendisine de; ne de olsa piyeste o da oynuyordu. (K17, s.102)
- Müdürün konuşmasını “Uçan Sınıf”ın prömiyeri izledi... Gösteri son derece başarılı geçti. (K17, s.137)

Yüzey Sanatlarına İlişkin Anlatımlar

- Pastel boyalarımı çantama koymam gerekiyor! Yarınki resim dersinde onlara mutlaka ihtiyacım olacak! (K2, s.51)
- İçlerinden biri o an Kraliçe’nin portresine bakıyordu. (K4, s.8)
- Oyunlar oynuyor, Küçük Boz Ayı kasetimi on kez üst üste izliyor, resimler çiziyor... (K9, s. 9)
- Kâğıttan bir kirpi, süt şişesinden bir kedi, Hindistan cevizi kabuğundan bir fare, ufak tefek eşya, desenler, resimler, kolajlar... (K9, s. 14)
- Böylelikle daha altı yaşında, bana parlak bir gelecek sunan resim sanatından vazgeçtim. (K10, s. 10)
- Altı yaşından beri boa yılanlarının içten ve dıştan görünüşlerinden başka şey çizmemiş biri için bu yaşta yeniden resme başlamak güç iş doğrusu. (K10, s. 23)

- *Önce kurşun kalemle çiziyor, sonra mürekkebiyle çiniliyordu.* (K11, s. 37-38)
- *Çok yetenekli bir ressamdı. Gördüğü her şeyin tıpatıp aynısını resmedebilirdi.* (K11, s. 59)
- *“Hiç Leonardo da Vinci adını duymuş muydunuz?” demiş. “İşte bu büyük adam gökyüzünde uçan kuşlara bakmış ve hayal kurmuş.”* (K13, s. 49)
- *Şu rengârenk boyalarla ne güzel baskılar yapmıştım!* (K13, s. 59)
- *Boğaz’daki bütün vapurların resimlerini ve tahtadan maketlerini yapmıştı. Güneşli Pazar günleri, vapur maketlerini böbürlenerek meydana sergilerdi. Sergiyi gezenlere vapurlarıyla ilgili uzun uzun bilgiler verirdi.* (K14, s. 25)
- *Resim “On Yıl İçinde” adını taşıyordu.* (K17, s. 85)
- *“Sanattan anlamam”, dedi Martin’in babası, “ama bu resim çok hoşuma gidiyor. Belki ileride ünlü bir ressam olur.”* (K17, s.157)

Hacim Sanatlarına İlişkin Anlatımlar

- *İsteyen taşta kazsın...* (K11, s. 36)
- *Trenlerin, sokakların, meydanların ve heykellerin komik hikâyelerini büyük bir hayranlıkla okudular.* (K11, s. 79)

Mekân Sanatlarına İlişkin Anlatımlar

- *Sonra da, devasa şeyler inşa etmiş: Köprüler, viyadükler, tüneller, barajlar falan* (K9, s. 29)
- *Bilgi gerektiriyor, mühendislik gerektiriyor, mimarlık gerektiriyor.* (K11, s. 44)
- *Aralarından, önemli mühendisler ve mimarlar çıktı.* (K11, s. 52)

Bunların dışında incelenen bir kitapta (K1) herhangi bir sanat ayrımı yapılmaksızın doğrudan sanata vurgu yapan anlatımlara da rastlanmıştır. Bu anlatımlar aşağıda verilmiştir:

- *By Liszt, özellikle tarih ve coğrafyaya meraklıydı, oysa Bruno **okumayı ve sanatı** tercih ediyordu.* (K1, s.93)
- *Babam üniversitede edebiyat profesörü olduğu halde, ben sosyal bilimleri, **sanatı tercih ettim.*** (K1, s.138)

Tartışma

Çocuk edebiyatı ürünleri başka işlevlerinin yanı sıra çocukların farklı sanatların varlığından haberdar olmalarını ve bunların önemini duyumsamalarını da sağlayabilir. Bu da çocuklarda, araçları farklı olmakla birlikte amaçları aynı olan farklı sanatlarla buluşma isteği oluşturabilir. 2017-2020 yılları arasında çocuk edebiyatı adı altında çok satılan çocuk kitaplarında çocuğu güzel sanatların farklı dallarıyla buluşturacak ve onlarda bu sanatlara karşı farkındalık yaratacak anlatımların olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın en önemli sonuçlarından biri üç kitap dışındaki (K5, K6, K20) tüm kitaplarda; başka bir deyişle yirmi kitabın on yedisinde farklı sanatlara ve bunların önemine ilişkin anlatımların bulunmasıdır. “Üç Kedi Bir Dilek”, “Kendini Aslan Sanan Şola” ve “Frederick” adlı kitaplarda çocuğu güzel sanatlara yöneltecek, onda sanatın farklı dallarına ilişkin farkındalık yaratacak anlatımlar bulunmamaktadır. Bu durum, kitapların ele aldıkları konulardan kaynaklanmaktadır.

Kimi kitaplarda dilsel metinler, ilgili görsel metinlerle de pekiştirilmiş; farklı sanatların varlığı görsellerle de yansıtılmıştır. Bu da çocukların daha fazla duyusunu işe katarak anılan sanatları fark etmelerine ve bunların önemini duyumsamalarına katkıda bulunacak önemli bir özellik olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan düşünüldüğünde incelenen kitapların çocuğu farklı sanatların olanaklarıyla buluşturma bakımından başarılı bir biçimde oluşturuldukları söylenebilir.

İncelenen kitapların büyük bir bölümünde farklı sanatlara ve bunların önemini duyumsatmaya ilişkin anlatımların bulunması, kitapların çocuk edebiyatının önemli yapıtları arasında olmalarıyla ilişkilendirilebilir. “Küçük Kara Balık” ve “Küçük Prens” gibi yapıtlar, başka açılardan da çocuk edebiyatının en başarılı yapıtları arasında yerlerini almışlardır. İncelenen kitaplar içinde yine John Boyne, Anna Gavalda, Luis Sepulveda, Roald Dahl, Christine Nöstlinger, Erich Kastner, Leo Lionni gibi çocuk edebiyatı adına nitelikli yapıtlar vermiş dünyaca ünlü çocuk edebiyatı yazarlarının kitapları bulunmaktadır. Bu durumda “Çizgili Pijamalı Çocuk”, “35 Kilo Tembel Teneke”, “Martıya Uçmayı Öğreten Kedi”, “Charlie’nin Çikolata Fabrikası”, “Aklından Düşünceler Geçen Çocuk”, “Bunun Adı Findel”, “Alev Saçlı Çocuk”, “Uçan Sınıf”, “Lollipop” adlı kitapların başka niteliklerinin yanı sıra (Aslan, 2011; Aslan, 2014; Kanmaz, 2019) çocuklara örtük bir sanat eğitimi verme bakımından da başarılı oldukları söylenebilir. Çok satılan çocuk kitapları listelerinde gerek Türk gerekse dünya çocuk edebiyatından önemli kitapların yer alması; Türkiye’de son yıllarda çocuk edebiyatıyla ilgili akademik çalışmaların; sempozyum, kongre ve çalıştay gibi etkinliklerin yapılmasının; çocuk ve gençlik edebiyatı odaklı kuruluşların, merkezlerin (ÇOGEM) ve kütüphanelerin açılmasının ve bunların nitelikli çocuk kitapları konusunda bilinç ve farkındalık oluşturacak etkinlikler yapmalarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Tablo 2’ye göre kitaplarda en çok dil sanatlarına dönük anlatımlara yer verilmiştir. Bir edebiyat yapıtının çocuğu daha çok okuma eylemine yönlendireceği, çocuğa yeni okumaların

kapılarını açarak onda okuma kültürünün oluşmasına katkı sağlayacağı gerçeğinden hareketle sonucun bu şekilde çıkması doğaldır. Dil sanatlarına ilişkin en çok anlatım “Vanilya Kokulu Mektuplar” ile “Küçük Cadı Şeroks” adlı kitaplarda bulunmaktadır. Bu kitaplar doğal kurmaca ortamlarında edebiyat yapıtlarını okumanın güzelliğini, kişiye kattıklarını, masal anlatmanın önemini ve gerekliliğini, masal dinlemenin kişiye verdiği mutluluğu duyumsatan içeriklere sahiptir. İncelenen kitapların kimilerinde başkaca edebiyat yapıtlarının adları geçmekte, farklı kitaplara gönderme yapılmaktadır. Örneğin, “Charlie’nin Çikolata Fabrikası” adlı kitapta çocukların nitelikli çocuk kitaplarıyla yeterince etkileşim içinde olmadıklarına ilişkin eleştirel bir anlatım bulunmakta; kitapta “Binbir Gece Masalları”, “Define Adası”, “Andersen’den Masallar”, “Üç Silahşörler”, “Güiver’in Seyahatleri” ve “Küçük Prens” adlı kitapların adları geçmektedir.

“Çizgili Pijamalı Çocuk” adlı kitapta kitabın baş kişisi Bruno, sanatı ve kitap okumayı gereksiz gören, okurlara ırkçı kişiliğiyle tanıtılan Bay Liszt’e karşı kitap okumayı ve sanatı çok seven, çocuk okurların eşduyum (empati) kuracağı bir karakter olarak okur karşısına çıkar. Kitabın birçok sayfasında kitap okumanın insanın barışçıl bir kişilik oluşturmasına katkıları duyumsatılır. “Vapurları Seven Çocuk” adlı kitapta Aysel Hanım’ın çocuklara anlattığı bir masalda, şiirin önemi ve değeri, insanda uyandırdığı duygular *“Yıllardır sevgililer bu şiirleri birbirine okumakta, ayrılan insanlar bu şiirleri okuyup ağlamakta, mutlu insanlar bu şiirleri okuyup sevinmektedir. Şiirlerden birini erittiğimizi fark eden olursa, bizi kimse yaşatmaz burada,” demiş. Kitabı satamayacağını anlayan bezirgân, kara kara düşünmeye başlamış... Şiirlerden birini açıp okumuş; okudukça ağlamış, duygulanmış, coşmuş... ‘Bu adam gerçekten büyük bir şairmiş. Benim gibi kalpsiz bir adamı bile coşturduğuna göre, bu şiirleri kimse eritmeye kıyamaz. Bu kitabı kimseye satamayacağım galiba.’... ‘Annene gönderdiğim ilk tanışma mektubuna bu şairin şiirlerini yazdım.’* (s. 48-49) tümceleriyle etkileyici bir biçimde duyumsatılmıştır.

Kitaplarda ikinci sırada ses sanatlarına ilişkin anlatımlar bulunmaktadır. Ses sanatlarıyla ilgili en çok anlatım “Vanilya Kokulu Mektuplar” adlı kitapta bulunmaktadır. Bunun nedeni müziği çok seven ve geçmişte müzikle ilgilenen anneanneninin, torunu Kıymık’a müzikle ilgili anlattıklarıdır. Müzikle ilgilenmekten çok hoşlanan Bay Tırtır, müzik sanatının önemini *“Küçük dostum, insanların yüreklerine en kolay neyle ulaşabilirsin, biliyor musun? Müzikle.”* (s. 69) sözleriyle duyumsatır. Kitapta; orkestra, filarmoni orkestrası, sicu, müzik grupları, keman, kemancı, başkemancı, konser, konser salonu, keman yayı, borazan, mızık, nota, nota defteri, şarkı, melodi, parça (müzik parçası), ritim, müzik aleti, müzisyen, tuş gibi ses sanatlarına özgü birçok terim eşliğinde müzik sanatının insan ruhunda yarattığı etkiler okura duyumsatılmıştır. “Uçan Sınıf” adlı kitapta, okulda bir piyano odası bulunmaktadır. Bu oda, Martin adlı karakterin kendini güvende hissettiği ve çocukların “Uçan Sınıf” adlı gösterilerinin müzikli provalarını yaptıkları odadır. Kitapta; piyano, piyano çalmak, piyano dersi, piyano odası, tango çalmak, Noel şarkısı (Sessiz Gece, Kutsal Gece), Noel şarkılarının varyasyonları, liste başı parçalar, konser,

piyanist, tuş gibi terimlerle ses sanatlarına ilgi uyandıracak anlatımlar bulunmaktadır. “Bunun Adı Findel” adlı kitapta, annesi kitabın baş kişisi Nick’e daha çocukken çocuk şarkısı kasetleri ve kasetçalar alır. Nick o kadar çok sever ki bu kasetleri sürekli bu kasetlerdeki şarkıları dinler. Kaset ve kasetçalarını annesine, ağabeyine ya da babasına götürüp üçünden biri kaseti koyup aleti çalıştırana değin “*Guvagala, guvagala, guvagala*” (s. 43) der.

Kitaplarda üçüncü sırada dramatik sanatlarla ilişkin anlatımlar yer almaktadır. Dramatik sanatlarla ilgili en çok anlatım “Uçan Sınıf”, “Vanilya Kokulu Mektuplar” ve “Çizgili Pijamalı Çocuk” adlı kitaplarda bulunmaktadır. “Uçan Sınıf” adlı kitapta, Johnny adlı öğrenci, “Uçan Sınıf” adlı beş perdelik bir tiyatro oyunu yazar. Öğrenciler sahne dekorlarını ve kostümleri kendileri hazırlar, provalar yaparlar; bazı öğrenciler, film izlemek için sinema önünde beklerler. Kitap; tiyatro, sinema, prova, oyun, oyuncu, sahne, dekor, rol, perde, peruk, film, piyes, kostüm, sahne aksesuarları, gösteri, prömiyer, performans gibi terimler yoluyla çocukta bu sanatlarla karşı ilgi ve merak uyandıracak anlatımlarla örülmüştür. “Vanilya Kokulu Mektuplar” adlı kitapta Kıymık ve anneannesi özellikle sinema sanatının önemini duyumsatacak eylemlerde bulunur. Kıymık, hafta sonlarında sinema bileti alacak parayı denkleştirmeye çalışır. İşe alındığında kazandığı ilk parayla tam bir sinema delisi olan, aynı filmi izlemiş çocuklara kardeşiymiş gibi davranan kız arkadaşı Baldudak’ı sinemaya götürmek ister. Kitapta hem kitap okumanın hem de sinema sanatıyla buluşmanın yarattığı güzel duygular duyumsatılır okura. “Çizgili Pijamalı Çocuk” adlı kitaptaki kurguda ise Bruno’nun büyükannesi, geçmişte tiyatroyla ilgilenmiş biri olarak her Noel’de, yılbaşı gecelerinde ve doğum günü partilerinde anneleri, babaları ve büyükbabaları için Bruno, Gretel ve kendisinin katıldığı bir oyun yazıp hazırlar. Sık sık provalar yaptıktan sonra birlikte bu oyunu sergilerler. Büyükanne her role uygun kostümler hazırlar; ailece tiyatroya gitmek için gerekli düzenlemeleri yapar. Torunlarının kendi izinden gidip sahneye çıkacak olmalarını düşünmek bile çok hoşuna gider büyükanenin. Çocuğun görsel ve eleştirel düşünme becerisini geliştirmek, duyularla düşünmesini, farklı duygu durumlarını yaşamasını sağlamak açısından dramatik sanatlar çok önemlidir. İpşiroğlu’na (1994) göre “Tiyatro gerçek ile kurmaca arasındaki gelgitleri bilinçli olarak yönlendirmeyi, duyularla düşünmeyi bütünleştirmeyi; başka bir deyişle, görsel düşünmeyi öğretir. Görsel düşünme becerisi çocuğun kavrama, özümseme, çözümleme yetilerini, düş gücünü ve yaratıcılığını geliştirilir. Tiyatro sayesinde çocuklar olayları farklı bakış açılarından algılamayı, sorgulamayı ve değerlendirmeyi; kısaca eleştirel düşünme becerisini öğrenir. Tiyatronun görsel ve eleştirel düşünmenin yanı sıra toplumsallaşma yoluyla kişilik (ben duygusunun) gelişmesine katkısı da büyüktür.” Bu belirlemeler ışığında incelenen kitapların çoğu dramatik sanatlarla buluşurma ve onlara bu sanatların önemini duyumsatma bağlamında nitelikli oldukları söylenebilir.

Kitaplarda dördüncü sırada yüzey sanatlarına ilişkin anlatımlar bulunmaktadır. Bu sanatlarla ilgili en çok anlatım “Küçük Prens”, “Uçan Sınıf”, “Pat Karikatür Okulu” ve “Vanilya

Kokulu Mektuplar” adlı kitaplarda bulunmaktadır. Resim ve türleri olan yağlı boya, sulu boya, baskı sanatları, duvar resmi, minyatür, karikatür, fotoğraf, süsleme gibi sanatlar yüzey sanatları adı altında geçmektedir. “Küçük Prens” adlı kitapta özellikle resim sanatının önemini duyumsatacak anlatımlar bulunmaktadır. Küçük Prens, altı yaşındayken balta girmemiş ormanlar üstüne yazılmış “Yaşanmış Öyküler” adlı bir kitapta “müthiş” sözcüğüyle değerlendirdiği bir resim görür. Kendisi de resimler çizmeye başlar, ama yetişkinler bu resimlerin ne olduğunu bir türlü anlayamaz. Anlayamadıkları gibi ona bunlarla uğraşmasındansa coğrafya, aritmetik ve dilbilgisiyle ilgilenmesinin daha doğru olacağını söylerler. Böylece daha altı yaşındayken hevesi kırılan Küçük Prens, kendisine parlak bir gelecek sunan resim sanatından vazgeçmek zorunda kalır (s. 10). “Uçan Sınıf” adlı kitapta Martin resim sanatına ilgisi olan yetenekli bir karakterdir. Yatılı okulda okuyan Martin, parasızlık nedeniyle evine gidememiştir. Anne ve babasına hediye alamayan Martin onlar için “On Yıl İçinde” adını verdiği bir resim çizer. Çizdiği resimde on yıl sonra daha iyi durumda olacaklarını, ailesini değişik yerlere götüreceğini anlatan palmiye ağaçları, portakal ağaçları, yemyeşil bir göl, karla kaplı dağlara yer verir. Martin, evine gitmesinde kendisine yardımcı olan coğrafya öğretmenine teşekkür etmek için ona bir kart atar. Kartın arkasına “Bökh Adında Bir Noel Meleği” adını verdiği bir resim çizer. Duygu ve düşüncelerini resim yaparak anlatmayı seven Martin’e Güzel Sanatlar Akademisi’nden bir profesör, ressam olmasını önerir. “Pat Karikatür Okulu” adlı kitap, adından da anlaşılacağı üzere özellikle karikatür sanatı üzerine kurgulanmıştır ve kitap boyunca bu sanata ilişkin farkındalık kazandıracak anlatımlar bulunmaktadır. “Vanilya Kokulu Mektuplar” adlı kitapta Leonardo da Vinci, “büyük adam” olarak nitelendirilmiş (s. 49); boya, baskı, desen gibi resim sanatına ilişkin terimler kullanılmıştır. Kitaptaki anneanne bile çiçek desenleri çizip boyayan bir karakter olarak geliştirilmiştir.

Kitaplarda beşinci sırada eylem sanatlarına ilişkin anlatımlar yer almaktadır. Bu sanatlarla ilgili en çok anlatım “Uçan Sınıf”, “Küçük Cadı Şeroks”, “Lollipop” ve “Vanilya Kokulu Mektuplar” adlı kitaplarda bulunmaktadır. Kitaplarda özellikle dans sanatına ilişkin anlatımlar bulunmaktadır. “Lollipop” adlı kitapta kitabın baş kişisi Lollipop; “Vanilya Kokulu Mektuplar” adlı kitapta ise kitabın baş kişisi Kıymık, Kıymık’ın anneannesi ve Bay Tırtır dansla ilgilenen, dansı seven karakterlerdir. Bay Tırtır, “*Borodin’in Ploveç dansları, insan dinlerken nerelere gitmiyor ki?*” (s. 67) tümcesiyle bu sanatın insanda yarattığı etkiyi okura duyumsatmıştır.

Kitaplarda mekân ve hacim sanatlarına ilişkin az sayıda anlatım vardır. Altıncı sırada mekân, yedinci sırada ise hacim sanatlarına ilişkin anlatımlar bulunmaktadır. Mekân sanatlarıyla ilgili anlatımlar sırasıyla “35 Kilo Tembel Teneke”, “Çizgili Pijamalı Çocuk” ve “Pat Karikatür Okulu”; hacim sanatlarına ilişkin anlatımlar ise “Çizgili Pijamalı Çocuk” ve “Pat Karikatür Okulu” adlı kitaplarda bulunmaktadır. Bu da doğal bir sonuçtur. Yazınsal bir kitapta tüm sanatların varlığını ve önemini duyumsatacak anlatımların bulunmasını beklemek görevsel bir yaklaşım olur. Bu yaklaşım da sanatsal ürünle bağdaşır bir durum değildir. Sever (2019)’e göre kuru ve

çocuğu anlatımın egemen olduğu, yapay bir öğreticiliği temel ilke edinmiş yayınlar çocuğun gereksinimlerine yanıt vermez, üstelik zamanla çocuk ve kitap arasındaki ilişkiyi zayıflatır (s. 20). Aslan (2019)'a göre "Çocuk edebiyatının amacı okuruna herhangi bir konuda bilgi ve öğüt vermek, onu bir konuda eğitmeye çalışmak değildir. Bir duygu, bir sorun, bir insanlık acısı karşısında okurlarına farklı duygu durumlarını yaşatarak onları insanlığı ilgilendiren konularda yazınsal bir dille duyarlı kılmaya çalışmaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri yazınsal/sanatsal niteliğinden ödün vermemeli, ele aldığı konuyu öğretici ve koşullamalı bir yaklaşımla işlememelidir" (s. 32-33). Ancak kimi kitaplarda çocuğun sanatsal yönden gelişimini destekleyecek anlatımlar da bulunabilir. İncelenen kitaplarda farklı sanatların varlığını ve önemini duyumsatmaya dönük iletiler kurgu içinde öğreticiliğe kaçmadan, yazınsal bir anlayışla verilmiştir. İletilerin bu anlayışla verilmesi kitapların etki gücünü artırıcı bir niteliklidir.

İncelenen kitapların yazarları sanatın herhangi bir dalıyla ilgilenen, uğraşan, sanata sevgi ve saygı duyan karakterleri olumlu, yapıcı, barışsever, insancıl özellikleriyle geliştirmişler; sanatın insanda yarattığı etkiyi çocuk ve genç okurlara bu yolla da duyurmak istemişlerdir. Örneğin "Çizgili Pijamalı Çocuk" adlı kitapta Teđmen Kotler'in babası edebiyat alanında bir profesördür ve ırkçılığa karşı olduğu, yapılan zulümlere karşı çıktığı için ülkesini terk etmiştir. Yine "Kanatsız Arı Mu" adlı kitapta engelli bir karakter olan Mu, şarkıyla ve şiirle insanlara mutluluk veren, sevgi dolu, iyi bir karakter olarak okur karşısına çıkmaktadır.

Sonuçlar ve Öneriler

Nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri dil ve edebiyat öğretiminin en önemli araçları arasındadır. Çocuğun dilsel, bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişimlerini desteklemenin yanı sıra çocuğu farklı sanatlardan da haberdar eder, farklı sanatların insanda yarattığı duyguyu ve bıraktığı etkiyi duyumsatır. Edebiyat gibi aracı dil olan bir sanatın duyumsattıklarından etkilenmeyi öğrenen çocuk öteki sanatları da deneyimlemek, bir sinema filmi ya da bir tiyatro oyunuyla buluşmak, resim yapmak, müzik dinlemek ya da bir müzik aleti çalmak isteyebilir. Çocuk edebiyatı adı altında çok satılan kitapların çocuğu güzel sanatların farklı dallarıyla buluşturacak ve onlarda bu sanatlara karşı farkındalık yaratacak nitelikte olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın sonuçları kısaca şu şekilde sıralanabilir:

- İncelenen kitapların büyük bir çoğunluğunda çocuğun farklı sanatları tanımasına ve bunların önemini/gerekliliğini duyumsamasına katkıda bulunacak dilsel anlatımlar bulunmaktadır. Kimi kitaplarda bu anlatımlar nitelikli görsellerle de desteklenmiştir.

- Kitaplarda sırasıyla en çok dil sanatlarına, ses sanatlarına, dramatik sanatlara, yüzey sanatlarına ve eylem sanatlarına dönük anlatımlar bulunmaktadır. Mekân ve hacim sanatlarına dönük anlatımlar ise daha az sayıdadır.

• Bu çalışma kapsamında incelenen çocuk kitaplarında farklı sanatlara ve bu sanatların önemine dönük iletiler öğreticiliğe kaçmadan, örtük biçimde verilmiştir. Kitaplar, çocuğun sanatsal gelişimini destekleyecek; edebiyat başta olmak üzere sanatın diğer dallarına karşı yazınsal bir anlayışla farkındalık uyandıracak niteliktedir.

Bu çalışmanın sonuçlarından hareketle geliştirilen öneriler şunlardır:

Öğretmenler ve aileler, çocukları farklı sanatların olanaklarını ve önemini yazınsal bir anlayışla ele alan kitaplarla da buluşturmalıdır. Gerek aile ortamında gerekse dil ve edebiyat öğretimi ortamlarında, okunan kitaplarda farklı sanatların ve bunların önemini yansıttığı anlatımlar üzerinde de durulmalıdır. Çocukların bu sanatları tanımalarını ve önemini fark etmelerini sağlayıcı sorular sorulmalı, etkinlikler yaptırılmalıdır.

Kaynaklar

- Artut, K. (2001). *Sanat Eğitimi, Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslan, C. (2011). "Yazınsal Çocuk Kitaplarında Neler Olmalı, Neler Olmamalı?" Şimdi Okuma Zamanı, Okuma Kültürü ve Etkili Dil Kullanımı Projesi, Okuma Kültürü ve Söz Varlığının Geliştirilmesi Çalıştayı, Konuşmalar – Bildiriler, s. 214-220. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Aslan, C. (2013). Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtları Yoluyla Düşünme. *Kum Edebiyat Dergisi*, 72-73, 11-18.
- Aslan, C. (2014). *Barış Eğitiminde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı. 7. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Okul Kültürü ve Çocuk*. Yayıma Hazırlayan: Tülin Şener. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, No: 20, 381-399.
- Aslan, C. (2017). *Örnek Eğitim Durumlarıyla Türkçe-Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslan, C. (2019). *Çocuk Edebiyatı ve Duyarlık Eğitimi*. Ankara: PEGEM A Yayıncılık.
- Baş, B. (2012). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı*. Ankara: PEGEM A Yayıncılık.
- Creswell, J. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş Çocuk Yazını, Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Eriç, S. (2004). *Sanat Psikolojisine Giriş*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Galda, L. ve Cullinan, B. E. (2006). *Literature and the Child*. (Sixth Edition). Wadsworth Thomson Learning: USA.
- Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. B. Onur (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

- İpşiroğlu, Z. (2002). *Düşünme Korkusu. Düşünmeyi Öğrenme ve Öğretmenin Temelleri*. İstanbul: Papirüs Yayınevi.
- İpşiroğlu, N. (1994). "Duyu Algılarının Eğitimi." *Çağdaş Eğitimde Sanat*. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayını: 9.
- İpşiroğlu, Z. (1994). *Çağdaş Eğitimde Sanat*. İstanbul: Demet Yayıncılık.
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı Raporu (2014) *Türkiye’de Sanat Eğitimi (Yeniden) Düşünmek*. Erişim adresi: <http://cdn.iksv.org/media/content/files/Turkiye>.
- Kanmaz, F. E. (2019). Eleştirel Düşünme Becerisi Edindirme Bağlamında Çocuk ve Gençlik Kitaplarının İncelenmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kırıoğlu, O. T. (2009). *Sanat Kültür Yaratıcılık*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Kırıoğlu, O. T. (2002). *Sanatta Eğitim*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Merriam, S. (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Neuendorf, K. A. (2002). *The Content Analysis Guidebook*. London: Sage Publications.
- Özer, B. (1993). *Sanatı Sınıflandırmada Çağdaş Sistemler ve Bir Öneri*. İçinde B. Özer (Editör), Yorumlar. İstanbul: Yem Yayınevi.
- Russell, D. L. (1997). *Literature for Children*. New York: Longman.
- San, İ. (2004). *Sanat ve Eğitim*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Sever, S. (2019). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Strauss, A. ve Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. Newbury Park: Sage Publications.
- Şirin, M. R. (2016). *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Kapı Yayıncılık.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A. E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yin, R. K. (2017). *Durum Çalışması Araştırması Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

İncelenen ve Yararlanılan Çocuk Kitapları

- Ak, B. (2010). *Pat Karikatür Okulu*. Resimleyen: Behiç Ak. İstanbul: Günışığı Yayıncılık.
- Ak, B. (2009). *Vapurları Seven Çocuk*. Resimleyen: Behiç Ak. İstanbul: Günışığı Yayıncılık.

- Ak, S. (2010). *Vanilya Kokulu Mektuplar*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Akal, A. (2002). *Sanatçının Sihirli Odası*. Çizer: M. Delioğlu. İstanbul: Uçanbalık Yayıncılık.
- Atxaga B. (2010). *Kendini Aslan Sanan Şola*. Resimleyen: Mikel Valverde. İstanbul: Günışığı Yayıncılık.
- Behrengi, S. (2016). *Küçük Kara Balık*. İstanbul: Can Yayıncılık.
- Boyne, J. (2007). *Çizgili Pijamalı Çocuk*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Clements, A. (2019). *Bunun Adı Findel*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Dahl, R. (2005). *Charlie'nin Çikolata Fabrikası*. İstanbul: Can Yayıncılık.
- de Saint-Exupery, A. (2019). *Küçük Prens*. İstanbul: Can Yayıncılık.
- Der, A. (2009). *Küçük Cadı Şeroks*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Gavalda, A. (2010). *35 Kilo Tembel Teneke*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Gürmen, A. (2010). *Padişahın Ebrusu*. Çizer: H. Korman. İstanbul: Günışığı Yayıncılık.
- İzğören, A. Ş. (2017). *Kanatsız Arı Mu. 3 Büyük Saldırı*. Resimleyen: Pervin Özcan. Ankara: Elma Yayınevi.
- Kastner, E. (2007). *Uçan Sınıf*. İstanbul: Can Yayıncılık.
- Lionni, L. (2016). *Frederick*. Ankara: Elma Yayınevi.
- Nöstlinger, C. (2019). *Alev Saçlı Çocuk*. İstanbul: Can Yayıncılık.
- Nöstlinger, C. (2010). *Aklından Düşünceler Geçen Çocuk*. Resimleyen: Erhard Dietl. İstanbul: Günışığı Yayıncılık.
- Nöstlinger, C. (2006). *Lollipop*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Portakal, A. (2019). *Sista Patina Labirenti*. İstanbul: Tudem Yayıncılık.
- Reynolds, P. H. (2014). *Nokta*. Çeviren: O. Alpar. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Sepulveda, L. (2016). *Martıya Uçmayı Öğreten Kedi*. İstanbul: Can Yayıncılık.
- Sertbarut, M. (2007). *Kapiland'ın Kobayları*. Resimleyen: Tülay Sözbir-Seidel. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Şahinkanat, S. (2016). *Üç Kedi Bir Dilek*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tumanov, V. (2008). *Kraliçeyi Kurtarmak*. Resimleyen: David Bordeleau. İstanbul: Günışığı Yayıncılık.
- Verde, S. (2015). *Müze*. Resimleyen: Peter H. Reynolds. İstanbul: Günışığı Yayıncılık.